

N:o 145.

Ank. till Riksd. kansli den 11 maj 1908, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med anledning af framställning från magnesitaktiebolaget Tarrekaise beträffande vissa af bolaget arrenderade mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län.

(I. A.)

Uti proposition (n:o 207) af den 24 april 1908 har Kungl. Maj:t, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

att den kostnad, magnesitaktiebolaget Tarrekaise, som på grund af ett den 26 mars 1904 afslutadt kontrakt på arrende innehade vissa i statsrådsprotokollet närmare angifna, kronan tillhöriga järnmalms- och magnesitinmutningar å kronojord inom Kvickjocks kapellförsamling af Norrbottens län, under år 1903 nedlagt på arbete för ifrågavarande fyndigheters fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m., finge räknas bolaget till godo såsom för nämnda ändamål nedlagd under innevarande år och bolaget således få anses hafva fullgjort de arbeten, som enligt berörda kontrakt ålegat detsamma under den där omförmälda försökstiden; samt

att med den i kontraktet omförmälda arbetsperiodens inträdande finge anstå till ingången af år 1914 eller, där arrendatorn kunde vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, till början af året näst efter det, då arrendatorn hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län därom gjort skriftlig anmälan, under iakttagande af att

från den tid af 45 år, som arbetsperioden enligt kontraktet omfattade, skulle afräknas den tid, som kunde komma att förflyta från innevarande års utgång till det år, hvarunder arbetsperioden toge sin början.

I detta ärende har departementschefen till nyssnämnda statsrådsprotokoll anfört följande.

»I nådig proposition den 31 mars 1903 gjorde Kungl. Maj:t framställning till Riksdagen i fråga om tillgodogörandet af vissa magnesitfyndigheter å kronojord inom Kvickjocks kapellförsamling af Norrbottens län. Kungl. Maj:t föreslog därvid Riksdagen att medgifva, att de ifrågakomna fyndigheterna finge på arrende upplåtas samt att för sådan upplåtelse skulle gälla vissa hufvudgrunder. Enligt dessa skulle arrendeperioden sönderfalla i två afdelningar, undersökningsperioden och arbetsperioden. Den förra perioden var afsedd för fyndigheternas fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m. Den skulle utgöra en tid af fem år från och med det år, hvarunder arrendeaftal mellan kronan och vederbörande arrendator komme till stånd, och skulle arbetet under denna tid bedrifvas i den omfattning, att årligen på detsamma nedlades en summa af minst 8,000 kronor, däraf minst 5,000 kronor i verkliga arbetskostnader, med skyldighet för vederbörande arrendator att för hvart och ett af dessa år inom den 1 mars året därefter inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län styrka, huru stort belopp för ändamålet utgifvits. Arbetsperioden skulle omfatta en tid af 45 år, räknadt från undersökningsperiodens utgång eller, där arrendatorn skulle vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, från den 1 januari året efter det, då arrendatorn hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande gjort skriftlig anmälan i sådant afseende. Slutligen skulle i fråga om skyldighet att ställa säkerhet för arrendevillkorens fullgörande föreskrifterna i § 10 af nådiga kungörelsen om begagnande af kronans jordägareandel i grufva den 20 oktober 1899 i tillämpliga delar lända till efterrättelse och i arrendekontraktet införas.

Sedan Riksdagen uti skrifvelse den 22 maj samma år anmält, att Riksdagen med viss ändring, som ej afsåg nyss angifna bestämmelser, bifallit Kungl. Maj:ts berörda framställning, godkände Kungl. Maj:t den 5 juni 1903 Riksdagens beslut, i hvad detsamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, samt anbefallde kammarkollegium och kommerskollegium att, i öfverensstämmelse med de af Kungl. Maj:t och Riksdagen godkända hufvudgrunder för ifrågavarande upplåtelse, uppgöra förslag till aftal om samma upplåtelse samt därefter underställa detta förslag Kungl. Maj:ts pröfning och fastställelse.

Efter det kollegierna till fullgörande häraf inkommit med utlåtande, godkände Kungl. Maj:t den 26 mars 1904 ett inom jordbruksdepartementet utarbetadt förslag till kontrakt mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt magnesitaktiebolaget Tarrekaise, å andra sidan, om upplåtande på arrende till detta bolag af ej mindre följande fyra järnmalmsinmutningar å Tarrekaise inom Kvickjocks kapellförsamling, nämligen n:ris 2931 Jägaren, 2932 Bruden, 2937 Haren och 2939 Orren, än äfven de inom de för fyndigheterna n:ris 2937 Haren och 2939 Orren anvisade utmål belägna magnesitinmutningar äfvensom magnesitinmutningarna Paturkårso n:ris 1 och 5 samt Hildo.

Det kontrakt, som sålunda enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande berörda den 26 mars 1904 upprättats med magnesitaktiebolaget Tarrekaise, innehåller under punkterna 1, 2 och 11 följande bestämmelser:

1) För fyndigheternas fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m. beräknas en tid af fem år från och med år 1904, och skall arbetet under denna period, undersökningsperioden, bedrifvas i den omfattning, att årligen på detsamma nedlägges en summa af minst åttatusen (8,000) kronor, däraf minst femtusen (5,000) kronor i verkliga arbetskostnader, med skyldighet för arrendatorn att för hvart och ett af dessa år inom den 1 mars året därefter inför Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län styrka, huru stort belopp för ändamålet utgifvits.

2) Arbetsperioden skall omfatta en tid af fyrtifem år räknadt från undersökningsperiodens utgång, eller, där arrendatorn skulle vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, från början af året efter det, då arrendatorn hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande därom gjort skriftlig anmälan.

Därest arrendatorn skulle finna, att fyndigheterna icke kunna tekniskt och ekonomiskt fördelaktigt tillgodogöras, äger arrendatorn uppsäga kontraktet att upphöra ett år efter uppsägningen.

11) Såsom säkerhet för fullgörande af arrendevillkoren skall för det år, hvarunder arrendet tager sin början, och därutöfver för en tid af minst fem och högst åtta kalenderår hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län inom tre månader efter kontraktets under-tecknande ställas borgen af minst två löftesmän, de där borga en för bägge och bägge för en såsom för egen skuld och hvilkas vederhäftighet är för Kungl. Maj:ts befallningshafvande känd eller behörigen styrkt.

Minst ett år före utgången af den tid, för hvilken säkerhet för arrendevillkorens fullgörande blifvit ställd, skall arrendatorn aflämna ny

säkerhet af sådan beskaffenhet, som ofvan är sagdt. Dör löftesman eller finner Kungl. Maj:ts befallningshafvande löftesman icke vidare kunna för vederhäftig anses, skall arrendatorn inom tre månader efter erhållet föreläggande aflämna ny säkerhet.

Uti en den 28 nästlidna mars till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift har nu magnesitaktiebolaget Tarrekaise anmält, att bolaget, som ansett sig hafva anledning antaga, att kontrakt om arrendet skulle komma att afslutas redan under år 1903, redan under sommaren och hösten samma år påbörjat och utfört undersökningsarbetet enligt kontraktets föreskrift, samt att bolaget, på sätt framginge af ett vid den underdåniga skriften fogadt, af notarius publicus i Stockholm den 29 februari 1908 efter granskning af bolagets handelsböcker samt gruf- förvaltarens redovisningsräkningar för åren 1903—1907 utfärdadt intyg, under dessa fem år nedlagt i omkostnader tillhopa 62,087 kronor 47 öre, däraf i direkt arbetskostnad sammanlagdt 41,983 kronor 76 öre, således resp. 55,02 procent och 67,93 procent utöfver de i kontraktet för undersökningsperioden föreskrifna belopp; och har bolaget — då resultatet af de företagna undersökningarna, hvilka bedrifvits dels genom bortschaktning af öfverliggande jord och från ofvanför liggande fjäll nedrasade klippstycken samt bergsprängning i och närmast till ytan af malmfältet, dels ock genom ortdrifning och sänkningsarbete på särskilda delar af gruffältet, föranledt bolaget till beslut att, så fort ske kunde, öfvergå till definitiv grufbrytning — för sin del förklarar undersökningsperioden afslutad samt hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes förklara bolaget hafva fullgjort undersökningsarbetet och vara berättigadt att öfvergå till arbetsperioden.

Uti sin berörda skrift har bolaget vidare anført i hufvudsak följande. Då Tarrekaise magnesitfält läge nära gränsen af Norge, på kort afstånd från djup och hela året öppen norsk hamn, samt magnesiten och dess produkter hade sin hufvudsakligaste marknad i Amerikas och västra Europas koppar- och järnproducerande länder, hade bolaget från början haft för afsikt att lägga sina fabriker vid norsk hamn samt att dit frakta råvaran för vidare förädling och export. Men då numera utsikter förefunnes för det snara byggandet af en Inlandsbana genom det inre Norrland, hade bolaget beslutat att bygga sina fabriker vid Tarrekaise och att välja den blifvande Inlandsbanan till utfartsväg för sina produkter samt införsel af stenkol m. m., då bolaget äfven kunde från Sverige förse sina arbetare med proviant samt sina fabriker med bränsle från Norrbottens skogar och torfmossar, allt under förutsättning att den för bolaget nyttiga delen af banan byggdes under närmaste åren

och finge den för Norrbottens malmtrafik lämpligaste sträckning. I saknad af visshet om banans sträckning och tiden för öppnandet af dess för bolaget viktiga del mellan Gellivarebanan och Lilla Lule älf kunde bolaget emellertid ej genast utan vidare föredraga utfartsvägen öfver Sverige framför den förut tänkta öfver Norge. Men enligt punkt 2) af återopade kontraktet måste bolaget redan innevarande år fatta sitt beslut härom, därest icke Eders Kungl. Maj:t medgäfvit bolaget anstånd och rätt att räkna början af den i kontraktet bestämda arbetstid till ett år efter den dag, då sist nämnda bandel blifvit upplåten till allmän trafik. Om bolaget nödgades välja utfartsväg öfver Norge, så skulle därigenom af flera skäl Sveriges både stats- och kommunala inkomster såväl som den allmänna statsekonomiska betydelsen af ifrågasvarande företag minskas. Svenska staten såsom ägare och bolaget såsom arrendator af magnesitfält vid Tarrekaise hade gemensamt intresse uti, att bolagets magnesit komme i bruk, innan sådan på andra, bättre belägna platser upptäcktes, samt att dess förädling skedde i Sverige, hvarigenom en ny industri med flera hundra arbetare komme att uppväxa inom en af Lapplands svåråtkomligaste fjällbygder, hvartill komme, att bolaget då måste af staten arrendera nu värdelös mark och vattenkraft samt kultur med kraft skulle spridas inom denna äfven på andra malmer rika trakt. Bolaget ansåge sig därför böra erhålla anstånd med arbetsperiodens påbörjande.

Slutligen har bolaget erinrat, att den borgen för kontraktets fullgörande, bolaget enligt punkt 11) i kontraktet aflämnat, ginge till ända den 9 juni 1909 och skulle inom ett år därförut förnyas. Därest bolagets underdåniga begäran att få dess under år 1903 utförda arbete räknadt till godo såsom verkställdt under kontraktstiden bifölles, vore kontraktets villkor beträffande försöksperioden nu af bolaget uppfyllda. Om därjämte uppskof med grufarbetets påbörjande till ännu ej af Eders Kungl. Maj:t känd dag medgäfves och under mellantiden ingen pekuniär risk stode på spel, borde också bolaget medgifvas anstånd med att ställa ny borgen för fullgörandet af kontraktets bestämmelser till dag, då den i kontraktet omtalade arbetstid finge taga sin början.

På grund af hvad sålunda anförts, har bolaget i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes medgifva,

1) att det af bolaget under år 1903 vid fyndigheternas undersökning gjorda försvar finge räknas bolaget till godo för år 1908 och att sålunda det för undersökningsperioden föreskrifna arbetet finge anses fullgjordt;

2) att arbetsperioden finge räknas taga sin början ett år efter

den dag, då Inlandsbanan mellan Gellivarebanan och Lilla Lule älf blifvit öppnad för allmän trafik; samt

3) att ny borgen för arrendevillkorens fullgörande skulle gälla från och med nyssnämnda dag.

Till följd af nådig remiss hafva kammarkollegium och kommerskollegium den 11 innevarande april afgifvit gemensamt underdånigt utlåtande i ärendet och därvid öfverlämnat infordrade yttranden från vederbörande bergmästare samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län.

Bergmästaren har icke haft annat att invända emot bolagets framställning än att, enligt bergmästarens uppfattning, arbetsperioden borde kunna räknas redan från dagen för öppnandet för allmän trafik af bandelen Gellivarebanan—Lilla Lule älf och icke, såsom bolaget anhållit, först ett år därefter. Tiden för öppnandet borde nämligen kunna beräknas i så god tid därförut, att vederbörande borde få tillfälle att bereda sig för påbörjandet af utfraktningen vid förstnämnda tid. Ny borgen för arrendevillkorens fullgörande borde ställas att gälla jämväl från nyssnämnda dag.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har meddelat, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som haft tillfälle taga kännedom om samt genomgå och granska de vid grufarbetena vid Tarrekaise förda räkenskaper, funnit, att under år 1903 arbetet därstädes bedrifvits i den omfattning, att därå nedlagts minst 8,000 kronor, däraf minst 5,000 kronor utgjort verkliga arbetskostnader, och ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande anledning icke förefinnas för staten att påyrka, att bolaget skulle å undersökningsarbetet nedlägga ytterligare kostnader, som enligt uppgift af bolagets styrelse skulle utan gagn betunga bolaget. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande funne sig därför böra tillstyrka bifall till bolagets framställning under punkt 1). Beträffande bolagets framställning i öfrigt ansåge Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande staten hafva anledning att visa sig tillmötesgående äfven i dessa delar.

Då stora svårigheter säkerligen skulle uppstå för bolaget att, innan, såsom nu vore förhållandet, några trafikleder hunnit anordnas, kunna med fördel från och med år 1909 öfvergå till definitiv grufbrytning, syntes det Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att staten borde lämna bolaget anstånd för ordnande af dessa förhållanden. Huruvida denna tid borde utsträckas ända till den tidpunkt, då sträckningen mellan Gellivarebanan och Lilla Lule älf blifvit öppnad för allmän trafik, syntes däremot Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande tvifvel underkastadt. Då Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke kände det nuvarande

bolagets möjligheter och förmåga att anskaffa det stora kapital, som erfordrades för de dyrbara anläggningarna vid Tarrekaise och för transportlederna till Inlandsbanan, syntes det Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke vara välbetänkt af staten, om densamma genom afstående från sin på kontraktet grundade rätt till det nuvarande bolaget öfverläte förfogandet öfver de ifrågavarande fyndigheterna ända till den mer eller mindre ovissa tidpunkt, då nämnda sträckning af Inlandsbanan kunde blifva öppnad för allmän trafik. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande hölle därför före, att det anstånd, som borde lämnas bolaget med att öfvergå till bearbetning af fyndigheterna, borde inskränkas till en viss bestämd tidsperiod, inom hvilken såväl staten som bolaget kunde erhålla större klarhet, huru frågan om magnesitens vid Tarrekaise tillgodogörande borde lämpligast ordnas. Exempelvis skulle anståndet med arbetsperiodens inträdande kunna utsträckas till 1914 års början. Skulle icke inom den föreslagna tiden klarhet kunna vinnas, funnes möjlighet för bolaget att kunna erhålla ytterligare anstånd. Beträffande bolagets skyldighet att ställa ny borgen syntes Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande bolaget böra vara skyldigt att ställa den i kontraktet föreskrifna borgen ett år före början af det år, då enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bestämmelse arbetsperioden skulle för bolaget taga sin början.

För egen del hafva kammarkollegium och kommerskollegium utlåtit sig, att beträffande första punkten af bolagets framställning kollegierna, i betraktande af hvad bolaget åberopat och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i förevarande hänseende vitsordat, icke funnit sig hafva något att erinra emot, att det belopp, som af bolaget under år 1903 nedlagts på arbete för ifrågavarande fyndigheters fullständiga undersökning och för andra förarbeten m. m., finge räknas bolaget till godo såsom för nämnda ändamål nedlagdt under innevarande år i enlighet med bestämmelserna i moment 1 af kontraktet. Vidkommande därefter andra punkten af bolagets framställning eller bolagets anhållan, att den i kontraktets moment 2 omförmälda arbetsperioden måtte få räknas taga sin början ett år efter den dag, då den s. k. Inlandsbanan mellan Gellivarebanan och Lilla Lule älf blifvit öppnad för allmän trafik, ansåge kollegierna sig i hufvudsak böra instämma i hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande med afseende härå anført. Kollegierna hade ej heller något att erinra emot, att anståndet med arbetsperiodens inträdande finge utsträckas till början af år 1914 eller, där arrendatorn skulle vara i tillfälle att tidigare öfvergå till effektivt arbete, till början af året efter det, då arrendatorn hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande därom gjort skriftlig anmälan. Från den tid af 45 år, som arbetsperioden

jämlikt moment 2 i kontraktet skulle omfatta, borde emellertid enligt kollegiernas åsikt afräknas den tid, som kunde komma att förflyta från innevarande års utgång till det år, arbetsperioden, enligt hvad nyss nämnts, skulle taga sin början. Hvad slutligen anginge bolagets anhållan i tredje punkten rörande frågan om ställandet af ny borgen, ansåge kollegierna, i enlighet med hvad Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande uttalat, den arrendatorn enligt moment 11 i kontraktet åliggande skyldigheten att aflämna ny borgen böra inträda ett år före början af det år, då arbetsperioden skulle inträda.

Hvad angår bolagets framställning om att få räkna sig till godo det arbete, som utförts under år 1903, anser jag mig på de af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande och ämbetsverken anförda skäl böra biträda densamma.

Detsamma gäller i hufvudsak i fråga om bolagets framställning om uppskof med arbetsperiodens början; dock att jag därvid anser mig böra ansluta mig till ämbetsverkens förslag om anståndstidens begränsning till ingången af år 1914 eller det tidigare år, under hvilket bolaget kan finna med sin fördel förenligt att börja arbetet, och om anståndstidens afräkning från den tid af 45 år, arbetsperioden enligt kontraktet skall omfatta.

Då hvad bolaget i nu berörda hänseenden äskat, innefattar afvikelser från de af Riksdagen för ifrågavarande arrendeaftal fastställda grunder, anser jag alltså framställning till Riksdagen i berörda hänseenden böra göras.

Hvad däremot angår bolagets anhållan om uppskof med ställande af ny borgen för arrendevillkorens fullgörande, anser jag denna begäran icke böra föranleda vidare åtgärd. Det är visserligen sant, att skyldigheten att erlægga den i kontraktet bestämda afgälden icke inträder förr än med arbetsperiodens början, men arrendekontraktet ålägger arrendatorn äfven andra skyldigheter än den att erlægga afgälden, och en del af dessa skyldigheter, såsom de att fullgöra erforderliga försvarsarbeten, att svara för onera o. s. v., äro af den beskaffenhet, att, om arrendatorn icke fullgör dem, utgifter därigenom kunna ådragas kronan. Att kronan det oaktadt skulle helt och hållet afstå från att för anståndstiden af bolaget fordra säkerhet för arrendevillkorens fullgörande, kan jag ej finna skäligt.»

Utskottet, som underkastat detta ärende förberedande behandling hemställer,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts för-
varande proposition.

Stockholm den 11 maj 1908.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.
